

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 338.246.4

Пікалюк Олена Андріївна

студентка

Київського національного університету технологій та дизайну

Пикалюк Елена Андреевна

студентка

Киевского национального университета технологий и дизайна

Pikaliuk Olena

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

Коваленко Дмитро Іванович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки

Київський національний університет технологій та дизайну

Коваленко Дмитрий Иванович

кандидат экономических наук,

доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности

Киевского национального университета технологий и дизайна

Kovalenko Dmitry

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the

Department of Finance and Financial and Economic Security

Kyiv National University of Technologies and Design

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ

УКРАЇНИ

ВЛИЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА НА ФИНАНСОВУЮ

БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ

IMPACT OF GOVERNMENT DEBT ON FINANCIAL SECURITY OF UKRAINE

Анотація. В статті розглядається вплив державного боргу на фінансову безпеку України. Обґрунтовано погляди науковців щодо сутності державного боргу та фінансової безпеки держави. Проведено аналіз динаміки та структури державного боргу України за 2014-2019 роки.

Доведено, що один з основних критеріїв розвитку економіки є розмір державного боргу та його динаміка.

Встановлено, дефіцит державного бюджету, залучення і використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні. Динаміка та обсяги державного боргу свідчать про загострення боргової безпеки держави, яка є складовою фінансової безпеки. Тому питання впливу державного боргу на фінансову безпеку України набуває усе більшої актуальності.

Постійне зростання та великі розміри боргу, зумовлюють необхідність його вивчення, що позитивно вплине на економічні процеси, які забезпечать стабільність фінансової системи та підвищать рівень її безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, державний борг, внутрішній борг, гарантований борг, зовнішній борг.

Аннотация. В статье рассматривается влияние государственного долга на финансовую безопасность Украины.

Обоснованно взгляды ученых о сущности государственного долга и финансовой безопасности государства. Проведен анализ динамики и структуры государственного долга Украины за 2014-2019 годы. Доказано, что один из основных критериев развития экономики является размер госдолга и его динамика.

Установлено, что дефицит государственного бюджета, привлечения и использования займов для его покрытия привели к формированию и значительному росту государственного долга в Украине. Объемы государственного долга свидетельствуют об обострении долговой безопасности государства, которая является составляющей финансовой безопасности. Поэтому вопрос влияния государственного долга на финансовую безопасность Украины приобретает все большую актуальность.

Постоянный рост и большие размеры долга, обуславливают необходимость его изучения, что положительно повлияет на экономические процессы, которые обеспечат стабильность финансовой системы и повысят уровень ее безопасности.

Ключевые слова: *финансовая безопасность, государственный долг, внутренний долг, внешний долг, объем.*

Summary. *One of the main criteria for economic development is the size of the public debt and its dynamics.*

The article considers the impact of public debt on the financial security of Ukraine. The views of scientists on the essence of public debt and financial security of the state are substantiated. An analysis of the dynamics and structure of public debt of Ukraine for 2014-2019.

It is proved that one of the main criteria for economic development is the size of public debt and its dynamics.

State budget deficit, attracting and using loans to cover it have led to the formation and significant growth of public debt in Ukraine. The volume of public debt indicates an increase in the debt security of the state, which is a component of financial security. Therefore, the issue of the impact of public debt on the financial security of Ukraine is becoming increasingly relevant.

The constant growth and large amounts of debt make it necessary to study

it, which will have a positive impact on economic processes that will ensure the stability of the financial system and enhance its security.

Key words: financial security, public debt, internally held public debt, external debt, volume.

Постановка проблеми. Вивчення фінансової безпеки є вкрай актуальним питанням, особливо за сучасної економічної ситуації в Україні. На сьогоднішній день в нашій державі не створені достатні умови для забезпечення її функціонування на достатньому рівні. Однією з причин слабкої фінансової безпеки України є великий обсяг державного боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо фінансової безпеки та державного боргу висвітлені в роботах Даценко В. В [2], Ладюк О. Д. [4], Радіонова Ю. Д. [6], Семенов, А.Ю. [7], Федосова В. М. [8].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначення сутності державного боргу та фінансової безпеки держави. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України. Аналіз динаміки та структури державного боргу України за 2014-2019 роки.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах розвитку суспільства особливу роль відіграє система безпеки держави, а саме – фінансової, як базової економічної безпеки країни в цілому. Це зумовлено посиленням фінансової глобалізації, послабленням державного контролю за розвитком грошово-кредитних відносин, лібералізацією зовнішньоекономічних зв'язків, особливо підвищенням значення валютних відносин та зростанням міжнародної мобільності капіталу і посиленням впливу валютної сфери на процеси, що відбуваються в сучасному секторі економіки.

Забезпечення фінансової безпеки держави особливо актуально для країн, в яких система державних фінансів не є досить стійкою [2].

Фінансова безпека є складною економічною категорією, яка характеризується розмаїттям трактувань щодо її економічного змісту [4].

Так, І.Ф. Шлемко під фінансовою безпекою розуміє такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання.

Схожої точки зору дотримується і С. Кульпінський, який визначає фінансову безпеку як цілеспрямований комплекс заходів фіскальної та монетарної політики для досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Досить комплексним виглядає підхід до поняття «фінансова безпека держави» О.І. Барановського, який розглядає фінансову безпеку як:

- важливу складову частину економічної безпеки держави, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансово-кредитної сфери України, яка відображається через систему критеріїв і показників її стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових і золотовалютних резервів;
- ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин;
- рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання наявних зобов'язань;

- стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання;
- стан фінансових потоків в економіці, що характеризується збалансованістю і наявністю апробованих механізмів регулювання і саморегулювання;
- якість фінансових інструментів і послуг, що запобігають негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних і потенційних клієнтів, а також гарантує (у разі потреби) повернення вкладених коштів [7].

Фінансова безпека є структурною складовою національної безпеки та однією з найважливіших складових економічної безпеки. Вона підпорядковує ряд складників: фінансову безпеку домогосподарств (особистості) та фінансову безпеку підприємств (установ, організацій) – на мікрорівні та бюджетну, боргову, грошово-кредитну, валютну, інвестиційну, банківську безпеку та безпеку небанківського фінансового сектору – на макрорівні. Кожна із структурних складових фінансової безпеки характеризується певними особливостями та проблемами забезпечення. Всі складові фінансової безпеки держави є взаємопов'язаними і мають значний вплив одна на одну та загальний рівень фінансової безпеки держави зокрема.

Однією із важливих складових фінансової безпеки України є боргова безпека.

Боргова безпека характеризується відповідним рівнем внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень й оптимального співвідношення між ними, достатнім для задоволення визначених соціально-економічних потреб, що не провокує виникненню надмірного боргового навантаження, не загрожує втраті суверенітету держави та стабільності її фінансовій системі загалом [4].

Державний борг є важливим показником фінансової безпеки держави в умовах формування та функціонування ринкової економіки.

Значна роль державного боргу в економіці держави обумовлюється його багатостороннім впливом на всі сфери життя, необхідністю розрахунку його граничного рівня для країни з урахуванням забезпечення стійкого економічного зростання, узгодження фіскальної та монетарної політики тощо [8].

В економічній літературі немає одностайності щодо визначення державного боргу як економічної категорії (табл. 1).

Таблиця 1

Погляди науковців щодо сутності державного боргу

Автор	Визначення поняття
1	2
Вавілов В.Я.	Державний борг – результат взаємозв’язків виконавчих органів державної влади з фізичними і юридичними особами–виконавчими органами інших держав і міжнародними фінансовими організаціями в частині формування фонду запозичених ресурсів для задоволення державних потреб
Василик Д.О.	Державний борг – складне явище, зумовлене низкою факторів, яке в умовах кожної держави може мати свою специфіку
Вахненко Т.П.	Державний борг – заборгованість держави в процесі формування і використання додаткових грошових ресурсів держави за рахунок тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб, іноземних держав
Верхолаз В.В.	Державний борг – особливі кредитно-фінансові відносини, у яких держава виступає позичальником, а сума запозичених ресурсів становить величину державного боргу
Дубницька Н.І.	Державний борг – сукупні зобов’язання центрального уряду, місцевих органів влади, державних підприємств та організацій

Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.	Державний борг – загальна сума заборгованості держави внаслідок непогашення позик та невиплати за ними процентів
Кучерявенко М.П.	Державний борг – заборгованість держави в процесі формування і використання додаткових грошових ресурсів держави за рахунок тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб, іноземних держав
Мальтус Т.Р.	Великий державний борг – це ракова пухлина, яка роздирає життя народу і його добробут
Опарін В.М.	Державний борг – сума заборгованості держави своїм кредиторам
Орлюк О.П.	Державний борг – це загальний розмір накопиченої заборгованості уряду власних цінних паперів, який дорівнює сумі минулих бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків
Романенко О.Р.	Державний борг – це сума заборгованості за всіма борговими зобов'язаннями держави, відсотки за нею і невиконані фінансові зобов'язання держави перед суб'єктами економіки
Руденко Ю.М.	Державний борг – це сума заборгованості з випущених і непогашених державних позик центрального чи місцевого уряду й автономних урядових установ
Самуельсон П.А.	Державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань уряду у формі облігацій і короткострокових позик
Сей Ж.-Б.	Порівнював державний борг із новою зброєю, страшнішою за порох, зброєю, якою держава повинна користуватися лише в крайньому разі
Хайхадаєва О.Д.	Державний борг – результат кредитних відносин, що виникають у зв'язку із трансформацією капіталу з національного приватного сектору або з-за кордону в державний бюджет на підставі принципів запозичення

Таким чином, категорію «державний борг» доцільно трактувати у широкому та вузькому розуміннях.

У вузькому розумінні, державний борг – це сукупність відносин, за якими виникають боргові зобов'язання держави як позичальника, боржника або гаранта погашення позик іншими позичальниками.

У широкому розумінні, державний борг – це система фінансових зобов'язань держави, що виникають у результаті здійснення запозичень із наданих державою гарантій чи із зобов'язань третіх осіб – суб'єктів господарської діяльності; боргових зобов'язань, прийнятих на себе відповідно до чинного законодавства; сум бюджетних асигнувань, перерахованих із порушенням строків чи в неповному розмірі; суми

компенсації за несвоєчасну чи неповну виплату суми платежу юридичним та фізичним особам тощо. У вузькому розумінні державний борг – окрема фінансово-правова категорія, тоді як у широкому розумінні державний борг – це загальнотеоретична, фундаментальна, державотворча дефініція [1].

При оцінюванні стану фінансової безпеки використовують індикатори за основними її складовими. Розглянемо один із індикаторів боргової безпеки - це відношення загального обсягу державного боргу до річного обсягу ВВП який має не перевищувати 60% аби протистояти економічним викликам. Перевищення цього рівня підриває боргову безпеку та, як наслідок, фінансову безпеку держави.

Упродовж останніх років спостерігається тенденція максимізації обсягу державного боргу України й перевищення граничної межі у 60 % ВВП (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка сукупного державного боргу і ВВП України з 2009 по 2019 рр., млн. грн.

Державний борг (усього)		Валовий внутрішній продукт (ВВП)		Держборг / ВВП
на 31.12.2009	316 885	За 2009	913 345	34.7%
на 31.12.2010	432 235	За 2010	1 082 569	39.9%
на 31.12.2011	473 122	За 2011	1 316 600	35.9%
на 31.12.2012	515 511	За 2012	1 408 889	36.6%
на 31.12.2013	584 114	За 2013	1 454 931	40.1%
на 31.12.2014	1 100 564	За 2014	1 566 728	70.2%
на 31.12.2015	1 572 180	За 2015	1 979 458	79.4%
на 31.12.2016	1 929 759	За 2016	2 383 182	81.0%
на 31.12.2017	2 141 674	За 2017	2 982 920	71.8%
на 31.12.2018	2 168 627	За 2018	3 558 706	60.9%
на 31.12.2019	2 045 442	За 2019		

Джерело: складено автором на основі [3]

Як видно з таблиці, значне зростання обсягу державного боргу України відбувається з 2014 року. Рівень державного боргу у 2014 рр. зріс на 516,4 млн. грн. у порівнянні з 2013 рр.

Таке швидке зростання державного боргу могло бути викликане дестабілізацією політичної ситуації в Україні, необхідністю збільшення валютних резервів для забезпечення стабільності національної грошової одиниці і т.д.

У 2019 році спостерігається зниження обсягу державного боргу України на 123,2 млн. грн, що є позитивним для розвитку країни.

Співвідношення державного боргу до річного обсягу ВВП починаючи з 2014 –по 2017 рр. перевищує граничний розмір у 60 %. У цей період Україна активно вдається до фінансової допомоги Міжнародного валютного фонду, а внутрішні ресурси використовуються не на забезпечення розвитку, а на обслуговування боргу. Свого піку показник досягає у 2016 році – 81,0%.

В цілому можна зробити висновок, що в Україні, проблема погашення боргів і забезпечення фінансової стійкості та безпеки є вкрай актуальним питанням.

Більшість дослідників, вважають, що важливим показником фінансової безпеки є рівень внутрішніх і зовнішніх боргів.

Оскільки зростання боргів і сплата відсотків по них можуть призвести не до вирішення боргової проблеми, а навпаки до її зростання, що загрожуватиме фінансовій безпеці країни.

Розміщення зовнішніх запозичень має супроводжуватись політикою обмежень доступу нерезидентів на ринок цінних паперів, оскільки нерезиденти можуть негативно вплинути на фінансову стійкість країни. Передусім через вивіз капіталу за межі країни та здійснення спекулятивних дій на первинному та вторинному фондових ринках. Внутрішні запозичення є найбільш вдалим видом запозичень. Оскільки це дає

можливість населенню брати активну участь у забезпеченні фінансової стійкості країни і отримані кошти (за відсотками) інвестувати в розбудову інфраструктурних об'єктів, наприклад, будівництво житла, тим самим стимулювати економіку і забезпечувати зростання добробуту наших громадян [6].

Інформацію щодо обсягу внутрішнього і зовнішнього державного та гарантованого державою боргу надає Міністерство фінансів України [5].

Динаміку обсягу внутрішнього і зовнішнього боргу України за 2014-2019 рр. подано на рис. 1.

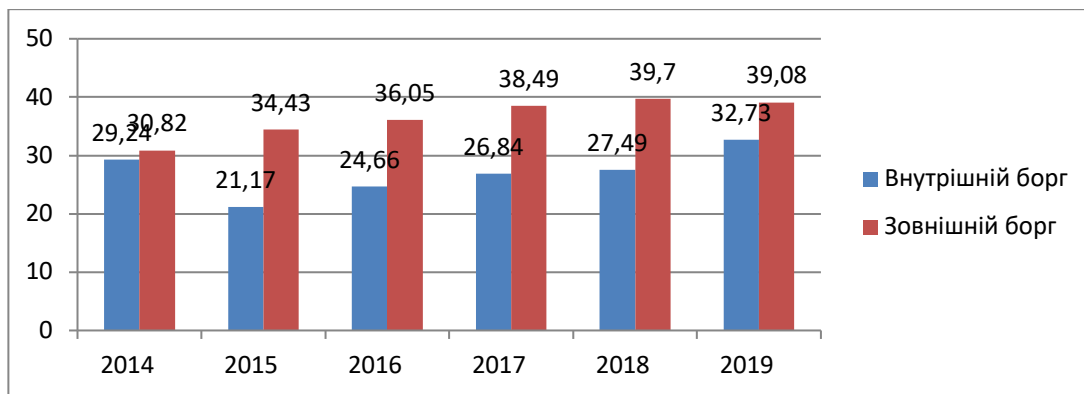

Рис. 1. Динаміка обсягу внутрішнього і зовнішнього боргу України, 2014-2019 рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [5]

Як свідчать дані рис.1, у 2015 році спостерігається зниження внутрішнього державного боргу на 8,07 млрд. дол. США, а в період з 2015 – по 2019 рр. бачимо поступове підвищення обсягу внутрішнього боргу України.

Динаміка обсягу зовнішнього боргу протягом 2014- 2018 рр. стабільно підвищувалась, лише в 2019 році відбулося зниження рівня зовнішнього боргу на 0,62 млрд. дол. США.

Загалом можна зробити висновок, що обсяг зовнішнього державного боргу України перевищує обсяг внутрішнього.

Державний та гарантований державою борг України за останні 5 років, представлений у таблиці 3.

Таблиця 3

Державний та гарантований державою борг України за останні 5 років, млрд. грн.

	31.12.20 14	31.12.20 15	31.12.20 16	31.12.20 17	31.12.20 18	31.10.20 19
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	1 100,83	1 572,18	1 929,81	2 141,82	2 168,45	2 045,44
Державний борг	947,03	1 334,27	1 650,83	1 833,71	1 860,29	1 794,99
Внутрішній борг	461,00	508,00	670,65	753,40	761,09	818,18
Зовнішній борг	486,03	826,27	980,19	1 080,31	1 099,20	976,81
Гарантований державою борг	153,80	237,91	278,98	308,11	308,16	250,45
Внутрішній борг	27,86	21,46	19,08	13,41	10,35	11,20
Зовнішній борг	125,94	216,45	259,89	294,70	297,81	239,26

Джерело: складено автором на основі [5]

Як видно з таблиці, загалом державний борг України має тенденцію до зростання, що вплинуло на зниження рівня фінансової безпеки країни.

Найкраще зміну обсягу державного боргу видно з діаграми (рис.2).

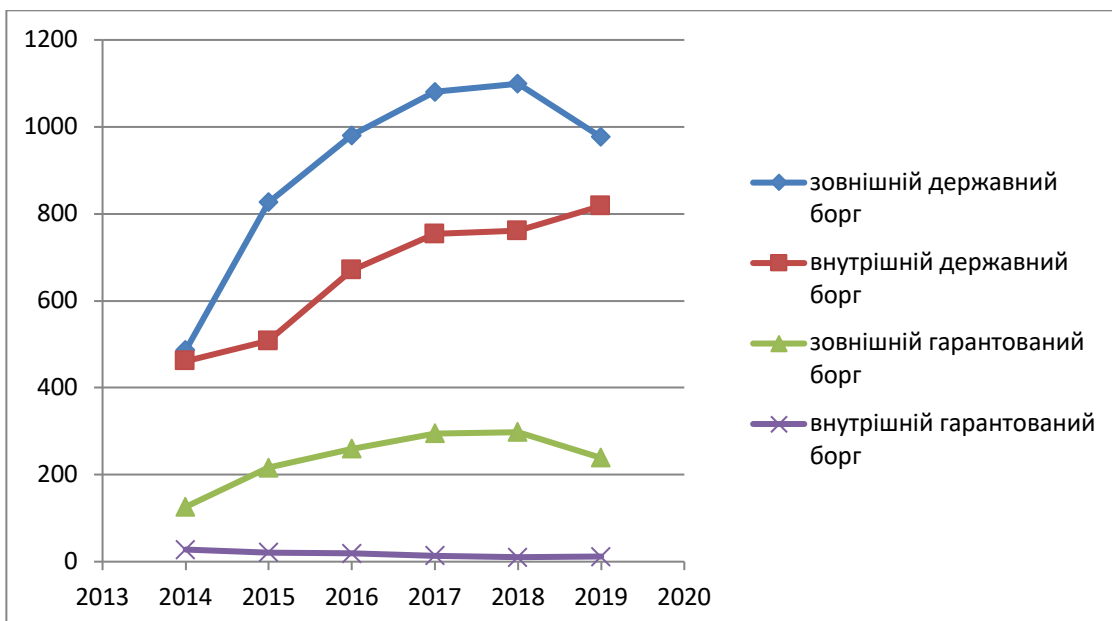

Рис. 2. Зміна обсягу державного боргу за 2014 – 2019 рр., млрд. грн.

Джерело: складено автором на основі [5]

Як свідчать дані рис. 2, найбільше зростання державного боргу припадає на 2014 – 2019 рр., коли характерним було загострення економічної та політичної нестабільності, значне боргове навантаження та валютні запозичення. Зовнішній державний борг з 2014 року постійно збільшувався, а у 2019 зменшився на 122,39 млрд. грн.

Починаючи з 2014 року бачимо скорочення внутрішнього гарантованого боргу, що свідчить про зниження здатності держави відповідати за своїми борговими зобов'язаннями у разі дефолту.

Структура сукупного державного боргу станом на 31.10.2019 рр. представлена на рис. 3.

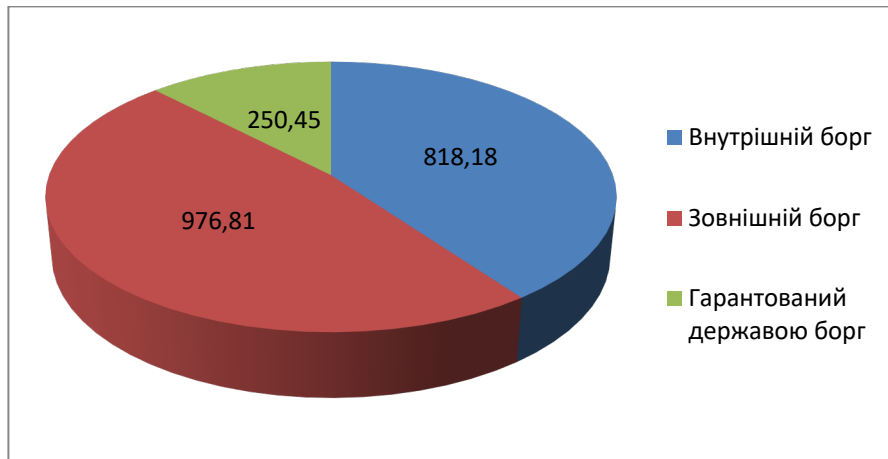

Рис. 3. Структура сукупного державного боргу станом на 31.10.2019 рр.

Джерело: складено автором на основі [5]

Структура сукупного державного боргу свідчить про те, що більше половини всієї заборгованості в Україні складає зовнішній борг - 976,81 млрд. грн, частка внутрішнього боргу також є дуже суттєвою і дорівнює 818,18 млрд. грн, найменше становить гарантований державою борг - 250,45 млрд. грн.

З структури зовнішнього державного боргу за головними кредиторами можна виділити 4 головні групи кредиторів: міжнародні фінансові організації, уряди різних країн світу, іноземні комерційні банки, інші іноземні фінансові установи, кредитори, які тримають українські

єврооблігації та кредитори, що не віднесені до попередніх категорій. Передостання група містить достатньо широкий перелік можливих кредиторів, і саме в руках цієї диверсифікованої групи інвесторів зосереджена більша частина зовнішнього державного боргу України, а саме - 56,98 %. (табл. 4).

Таблиця 4

Структура зовнішнього державного боргу за кредиторами, млрд. грн

	31.10.2019	Структура, %
Зовнішній борг	976,81	100
<i>1. Заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій</i>	304,94	31,22
Європейське Співтовариство	91,89	9,41
Європейський банк реконструкції та розвитку	12,95	1,33
Європейський Інвестиційний Банк	18,86	1,93
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	120,26	12,31
Міжнародний Валютний Фонд	60,52	6,20
Фонд чистих технологій (МБРР)	0,47	0,05
<i>2. Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав</i>	40,31	4,13
Канада	3,82	0,39
Німеччина	6,52	0,67
Польща	0,16	0,02
Росія	15,14	1,55
США	0,12	0,01
Франція	0,38	0,04
Японія	14,17	1,45
<i>3. Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, інших іноземних фінансових установ</i>	32,66	3,34
Cargill	6,94	0,71
Chase Manhattan Bank Luxembourg S.A.	0,00	0
Credit Agricole Corporate and Investment Bank	2,16	0,22
Deutsche Bank AG London	23,55	2,41
<i>4. Заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку</i>	556,56	56,98
ОЗДП 2005 року	0,00	0,00
ОЗДП 2006 року	0,00	0,00
ОЗДП 2007 року	0,00	0,00
ОЗДП 2010 року	0,00	0,00
ОЗДП 2011 року	0,00	0
ОЗДП 2012 року	0,00	0

ОЗДП 2013 року	74,99	7,68
ОЗДП 2014 року	0,00	0
ОЗДП 2015 року	295,09	30,21
ОЗДП 2016 року	25,00	2,56
ОЗДП 2017 року	74,99	7,68
ОЗДП 2018 року	58,74	6,01
ОЗДП 2019 року	27,76	2,84
<i>5. Заборгованість, не віднесена до інших категорій</i>	42,34	4,33
Міжнародний Валютний Фонд	42,34	4,33

Джерело: складено автором на основі [5]

З таблиці можна побачити, що на 2-му місці частка міжнародних фінансових організацій, яка складає 31,22 %.

Серед міжнародних фінансових організацій, що співпрацюють з Україною, найбільшим кредитором є Міжнародний банк реконструкції та розвитку, однак також значною є частка кредитів МВФ.

Серед заборгованості за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав переважають країни – Росія та Японія.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проаналізувавши динаміку державного боргу України можна сказати, що він має тенденцію до зростання, яке тягне за собою зниження рівня боргової безпеки держави, та як наслідок, фінансової безпеки.

Виважена політика внутрішніх та зовнішніх запозичень держави є однією з ключових завдань забезпечення фінансової безпеки України. Тому уряд має здійснювати заходи з удосконалення системи управління боргом та проводити моніторинг інших чинників, що впливають на фінансову безпеку України.

Література

1. Говорушко Т. А. Бюджетна система. Навч. посіб. / Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. ред. Т.А. Говорушко. Львів «Магнолія 2006», 2014. 296 с.

2. Даценко В. В. Гарантування фінансової безпеки держави в умовах глобалізації / В. В. Даценко, Н. І. Шевченко. // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2012. № 5. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua>
3. Державний борг України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
4. Ладюк О. Д. Фінансова безпека: характеристика складників / О. Д. Ладюк // Ефективна економіка. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5280>
5. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/>
6. Радіонов Ю. Д. Фінансова безпека України: проблеми та шляхи забезпечення економічна наука / Ю. Д. Радіонов // Економіка та держава. 2015. № 11. С. 55-59. URL: <http://www.economy.in.ua>
7. Семенов, А.Ю. Сутність та значення фінансової безпеки держави [Текст] / А.Ю. Семенов, А.В. Хомутенко, В.Ю. Барвінок // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2018. Вип. 29, Ч.2. С. 117–120.
8. Федосов В. М. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України / В. М. Федосов, Ю. П. Вигівська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2012. № 1. С. 408-412.

References

1. Govorushko T. A. Byudzhetna sistema. Navch. posib. / N.I. Klimash, K.V. Bagacka, N.I. Dem'yanenko ta in. za zag. red. T.A. Govorushko. Lviv «Magnoliya 2006», 2014. 296 s.
2. Dacenko V. V. Garantuvannya finansovoyi bezpeki derzhavi v umovah globalizaciyi / V. V. Dacenko, N. I. Shevchenko. // Derzhavne upravlinnya:

- udoskonalennya ta rozvitok. 2012. № 5. URL:
<http://www.dy.nayka.com.ua>
3. Derzhavnij borg Ukraini. URL:
<https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
 4. Ladyuk O. D. Finansova bezpeka: charakteristika skladnikiv / O. D. Ladyuk // Efektivna ekonomika. 2016. № 11. URL:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5280>
 5. Oficijnij sajt Ministerstva finansiv Ukraini. URL:
<http://www.minfin.gov.ua/>
 6. Radionov Yu. D. Finansova bezpeka Ukraini: problemi ta shlyahi zabezpechennya ekonomichna nauka / Yu. D. Radionov // Ekonomika ta derzhava. 2015. № 11. S. 55-59. URL: <http://www.economy.in.ua>
 7. Semenog, A.Yu. Sutnist ta znachennya finansovoyi bezpeki derzhavi [Tekst] / A.Yu. Semenog, A.V. Homutenko, V.Yu. Barvinok // Naukovij visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Seriya «Ekonomichni nauki». 2018. Vip. 29, Ch.2. S. 117–120.
 8. Fedosov V. M. Vpliv derzhavnogo borgu na finansovu bezpeku Ukraini / V. M. Fedosov, Yu. P. Vygivska // Zbirnik naukovih prac Nacionalnogo universitetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhbi Ukraini. 2012. № 1. S. 408-412.